

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ШАБАНОВА СОФІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 349.22

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ
У НАФТОГАЗОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ**

Спеціальність 12.00.05 – трудове право;
право соціального забезпечення

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дніпропетровськ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі цивільно-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
ЯРОШЕНКО Олег Миколайович,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
професор кафедри трудового права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
МЕЛЬНИЧУК Наталія Олексіївна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри трудового права
та права соціального забезпечення.;

кандидат юридичних наук, доцент
БАРАБАШ Григорій Олексійович,
Національний університет цивільного
захисту, доцент кафедри наглядово-
профілактичної діяльності.

Захист відбудеться 12 листопада 2015 року о 09-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.727.03 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпропетровськ, проспект Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпропетровськ, проспект Гагаріна, 26.

Автореферат розіслано 09 жовтня 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т.М. Лежнєва

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток нафтогазової сфери на сьогодні є важливим та перспективним напрямком державної політики, від якої багато в чому залежить стабільність розвитку економіки держави, оскільки нафта і газ є важливими джерелами енергії, цінною сировиною, яка застосовується як у повсякденному житті, так і в промисловості. Ефективність роботи підприємства в більшості випадків залежить від стану дотримання роботодавцями та працівниками трудового законодавства. Необхідність комплексного дослідження праці на підприємствах нафтогазової промисловості зумовлена наявністю значної кількості проблем у зазначеній сфері, до яких слід віднести масові порушення трудового законодавства сторонами трудового договору, неналежне здійснення нагляду за охороною праці на підприємствах нафтогазової промисловості, що призводить до виникнення виробничих травм тощо.

Однією з основних проблем є відсутність належного законодавчого закріплення режиму, умов, особливостей праці працівників нафтогазового підприємства, що призводить до систематичного порушення роботодавцями трудових прав працівників нафтогазової промисловості (на відпочинок, оплату та охорону праці тощо). Частково ці питання вирішуються у галузевих нормативно-правових актах, проте, на жаль, у зв'язку із неможливістю держави вчасно реагувати на зміну суспільних відносин у цій сфері, ефективність таких документів втрачається.

З огляду на це, необхідним є детальне вивчення особливостей правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості з метою виявлення слабких місць у правовому регулюванні праці у цій сфері, внесення пропозицій та рекомендацій для вдосконалення чинного законодавства.

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертаційного дослідження склали праці вітчизняних вчених в галузі трудового права, зокрема, таких як: Г.О. Барабаш, М.Й. Бару, В.Я. Бурак, Н.Б. Болотіна, В.С. Венедіктов, Г.С. Гончарова, С.О. Іванов, М.І. Іншин, Р.І. Кондратьєв, А.М. Курінний, О.В. Лавриненко, Р.З. Лівшиць, Н.О. Мельничук, Ю.П. Орловський, О.С. Пашков, П.Д. Пилипенко, М.А. Покровська, В.І. Прокопенко, О.І. Процевський, Г.І. Чанишева, О.М. Ярошенко та інші. Проте наразі залишаються актуальними питання нормативно-правового регулювання праці працівників нафтогазової промисловості, оскільки ця галузь пов'язана із використанням небезпечних речовин, характеризується важкими умовами праці, має свою специфіку.

Таким чином, актуальність і важливість вивчення правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості та необхідність подальшого його вдосконалення, а також потреба наукового узагальнення позитивного міжнародного досвіду зумовлюють доцільність проведення дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі цивільно-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24.09.2010 р. № 14–10, та у межах загальноуніверситетської наукової теми «Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування» (державний реєстраційний номер 0112U003550), затвердженої 28.05.2012 р, та теми кафедри «Проблеми здійснення та захисту прав і свобод суб'єктів цивільних, трудових та природоресурсних правовідносин» (протокол № 2 від 22.08.2014 р.).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дослідження полягає у визначенні теоретико-правових засад правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості, розробленні конкретних практичних пропозицій і наукових рекомендацій щодо розвитку й удосконалення нормативно-правового регулювання в зазначеній сфері.

Досягнення поставленої мети зумовлює вирішення таких *задач*:

- сформулювати поняття та виокремити основні ознаки правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості;
- визначити поняття, основні ознаки та фактори диференціації правового регулювання праці на підприємствах нафтогазової промисловості;
- з'ясувати зміст поняття «працівник нафтогазової сфери»;
- здійснити класифікацію працівників нафтогазової сфери;
- дослідити становлення та розвиток нормативно-правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості України;
- визначити особливості праці працівників у нафтогазовій сфері.
- розробити науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства у сфері правового регулювання праці на підприємствах нафтогазової промисловості на підставі врахування досвіду зарубіжних країн;
- визначити порядок укладення та зміст трудового договору на підприємствах нафтогазової промисловості;
- з'ясувати особливості правового регулювання робочого часу і часу відпочинку працівників нафтогазової промисловості;
- виокремити особливості оплати праці працівників нафтогазової промисловості та основні види заохочень до такої категорії працівників за сумлінне виконання трудових обов'язків, підвищення продуктивності праці тощо;
- визначити сутність та ознаки охорони праці працівників, які працюють на нафтогазових підприємствах.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що виникають у зв'язку з реалізацією у нафтогазовій сфері конституційного права особи на працю.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні проблеми правового

регулювання праці у нафтогазовій промисловості.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження складають як загальнонаукові (метод системного аналізу, метод узагальнення тощо), так і спеціальні методи (формально-логічний, діалектичний, порівняльний, системно-структурний, історико-правовий). Використання вказаних методів дозволило забезпечити комплексне виконання поставлених задач, зробити обґрунтовані та достовірні висновки та внести пропозиції щодо вдосконалення законодавства в сфері регулювання праці у нафтогазовій промисловості.

Діалектичний метод надав змогу обґрунтувати взаємозв'язок та взаємозумовленість усіх процесів і явищ, що виникають з приводу правового регулювання відносин праці у нафтогазовій промисловості. За допомогою системно-структурного методу проаналізовано особливості правовідносин праці у нафтогазовій сфері, робочого часу і часу відпочинку, організації оплати та охорони праці працівників у нафтогазовій промисловості, визначено основні фактори диференціації правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості (підрозділи 3.1-3.4). Використання формально-логічного методу надало змогу виявити неоднозначності у понятійному апараті при тлумаченні поняття «працівники нафтогазової промисловості», визначити основні ознаки та види працівників цієї промисловості та сформулювати ряд наукових визначень у досліджуваній сфері (підрозділи 1.1; 1.2; 2.1; 2.2; 3.1-3.4). Проблеми становлення нормативно-правового регулювання праці у нафтогазовій сфері розглянуто за допомогою історико-правового методу дослідження (підрозділ 2.1). Нормативно-порівняльний аналіз національного та зарубіжного законодавства, що здійснює правове регулювання праці на підприємствах нафтогазової промисловості, організацію роботи вахтовим методом, охорону праці, проведено за допомогою порівняльно-правового методу (підрозділ 2.2). Метод узагальнення та компаративний метод використано при визначенні основних шляхів удосконалення охорони праці, оплати праці, укладення і змісту трудового договору працівників нафтогазової промисловості (підрозділи 3.2, 3.3).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в українській науці трудового права самостійним комплексним науковим дослідженням теоретичних та практичних проблем правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку наукових положень і висновків, зокрема:

уперше:

- здійснено комплексну характеристику правового становища працівників нафтогазової промисловості за такими видами: (1) працівники, які безпосередньо здійснюють діяльність з видобування нафти та газу; (2) працівники, які здійснюють інтелектуальну діяльність у сфері нафтогазвидобування; (3) допоміжний персонал;
- виокремлено особливості праці у нафтогазовій сфері, яка

характеризується: (1) наявністю різних видів трудового потенціалу, що залучений на підприємствах нафтогазової промисловості (працівники, які безпосередньо виконують роботи з видобування нафти і газу; працівники, які виконують допоміжні функції та ін.); (2) встановленням різних нормативів праці залежно від категорії працівників нафтогазового підприємства; (3) розгалуженою системою джерел правового регулювання, до яких належать нормативно-правові акти, що стосуються безпосередньо нормативів праці працівників нафтогазового підприємства, їх організаційного, технічного, санітарно-гігієнічного, лікувально-профілактичного, соціально-економічного, інформаційного забезпечення тощо;

– окреслено коло основних вимог до трудового договору між працівником з одного боку та роботодавцем у нафтогазовій сфері з іншого, до яких віднесено такі: (а) обов'язкова письмова форма; (б) чітке визначення прав, обов'язків та відповідальності сторін за порушення норм трудового договору; (в) розширене коло істотних умов трудового договору (місце роботи; час початку дії трудового договору та початку роботи; трудова функція, яку виконуватиме працівник; оплата праці; режим роботи і відпочинку; охорона праці; обов'язкове випробування для осіб, робота яких буде спрямована на безпосередню діяльність щодо видобутку нафти і газу);

удосконалено:

– розуміння робочого часу працівника нафтогазової промисловості як часу, якому притаманний спеціальний режим (робота змінами або вахтовий метод організації робіт), протягом якого працівник повинен виконувати свої трудові обов'язки та перебувати в розпорядженні роботодавця згідно з законодавством, правилами внутрішнього трудового розпорядку, графіком роботи (змінності) та трудовим договором;

– дефініцію поняття «охорона праці на підприємствах нафтогазової промисловості», під яким запропоновано розуміти систему різноманітних суспільних відносин, що виражається у здійсненні правового, організаційного, матеріального та іншого видів забезпечення працівників нафтогазової промисловості, спрямованих на охорону праці, визначеної трудовим чи колективним договором, шляхом створення нормальних та безпечних умов праці, належного санітарного та епідеміологічного мікроклімату на підприємстві, для того щоб кожен працівник почувався захищеним не тільки в процесі виробництва, а й при реалізації права на відпочинок, в питаннях тривалості робочого часу, оплати праці тощо;

– обґрунтування на прикладі нафтогазової галузі необхідності розробки та прийняття модельних колективних договорів як основи й орієнтирів для прийняття колективних договорів на підприємствах відповідної сфери;

дістали подальшого розвитку:

– пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості за такими напрямками: (1) укладення трудового договору; (2) робочий час і час відпочинку; (3) організація оплати праці; (4) охорона праці працівників нафтогазової сфери;

– підходи щодо доцільності диференціації правового регулювання часу відпочинку для кожної окремої категорії працівників нафтогазової промисловості шляхом визначення його мінімальної та максимальної тривалості відпочинку, виходячи із функціональних обов'язків, що на них покладені;

– твердження, що основними факторами підвищення ефективності роботи працівників нафтогазової сфери є преміювання, яке застосовується за (а) виконання і перевиконання виробничих планів; (б) підвищення якості продукції, що випускається; (в) поліпшення якості виконуваних робіт; (г) економії матеріалів, сировини, інструментів, палива; (д) покращення результатів господарської діяльності бригади, дільниці, цеху, виробництва;

– характеристика спеціальних режимів робочого часу працівників у нафтогазовій промисловості: робота змінами і вахтовий метод організації робіт.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації положення можуть бути використані:

а) у науково-дослідній роботі – висновки дисертаційного дослідження можуть стати основою для подальших пошуків шляхів удосконалення правового регулювання праці працівників нафтогазової промисловості;

б) у правотворчості – сформульовані пропозиції можуть бути використані в процесі підготовки змін та доповнень до чинних нормативно-правових актів, удосконаленні нормотворчої роботи органів державної влади, які формують та реалізують державну політику у сфері дотримання трудового законодавства на підприємствах нафтогазової промисловості ;

в) у правозастосовній діяльності – висновки дисертації сприятимуть ефективній реалізації на практиці норм чинного законодавства, що регулюють трудові відносини у нафтогазовій сфері;

г) у навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Трудове право», «Охорона праці», при підготовці робочих програм і планів, написанні підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, проведенні семінарських занять із зазначених дисциплін.

Апробація результатів дисертації. Підсумки розробки проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення і висновки доповідалися дисертантом на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, а також були оприлюднені на всеукраїнських та міжнародних конференціях: «Людина і закон: публічно-правовий вимір» (м. Дніпропетровськ, листопад 2014 р.), «Єдність і диференціація трудового права та права соціального забезпечення» (м. Харків, листопад 2014 р.), «Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії» (м. Львів, листопад 2014 р.), «Právna veda a práx v treťom tisícročí» (м. Кошице, лютий 2015 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації викладені в десяти наукових працях, серед яких: п'ять статей у наукових фахових виданнях України, одна – у науковому періодичному виданні іншої держави, а також тези

чотирьох доповідей на вказаних конференціях.

Структура та обсяг дисертації визначені метою та задачами дослідження. Дисертація складається із переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 212 сторінок, з яких 192 сторінки основного тексту. Список використаних джерел складається зі 192 найменувань і займає 20 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, її зв'язок з науковими планами та програмами, визначено мету і задачі, об'єкт і предмет, методи дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації результатів дослідження, публікацій, структури і обсягу роботи.

Розділ 1 «Теоретичні засади правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості» об'єднує 2 підрозділи, у яких здійснюється розгляд основних особливостей правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості, а також досліджено поняття працівника нафтогазової промисловості, визначено його основні ознаки.

У підрозділі 1.1 *«Фактори диференціації правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості»* надано визначення поняттю «правове регулювання праці у нафтогазовій промисловості». Встановлено, що характерною рисою трудових відносин у нафтогазовій промисловості є те, що вони регулюються як на національному, так і на міжнародно-правовому рівнях, а тому необхідним є виділення національно-правового та міжнародно-правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості. Праця у цій сфері регулюється підзаконними нормативно-правовими та локальними актами, серед яких важливе місце займає колективний договір, під яким запропоновано розуміти локальний нормативно-правовий акт, який регламентує трудові відносини між працівниками та роботодавцем даного підприємства та покликаний пристосовувати загальні норми трудового законодавства до специфіки даного підприємства.

Обґрунтовано необхідність розробити для підприємств нафтогазової промисловості модельний колективний договір, який міг би послужити основою й орієнтиром для прийняття колективних договорів на підприємствах цієї галузі, що, у свою чергу, надасть можливість останнім зосередитися саме на специфіці власних положень договору та дозволить уникнути типових помилок при його розробці. Зокрема, колективний договір укладений на підприємствах нафтогазової промисловості повинен містити основні положення з питань праці і заробітної плати, робочого часу, відпочинку, матеріального стимулювання, охорони праці, удосконалення виробництва і праці, зміцнення виробничої й

трудової дисципліни, соціальні питання тощо.

Зазначено, що диференціація правового регулювання праці у нафтогазовій сфері здійснюється за об'єктивними (умови праці, кліматичні умови та територіальне розташування підприємств) та суб'єктивними (стан працездатності, здоров'я, психоемоційний стан, вікова та статева приналежність) факторами.

У підрозділі 1.2 «Працівники нафтогазової промисловості: поняття, суттєві ознаки та види» визначено, що основним критерієм розмежування працівників нафтогазової сфери є критерій трудової функції, а отже, необхідним є виокремлення працівників, які здійснюють функції управління, та працівників, які безпосередньо пов'язані із процесом видобутку нафти і газу.

Запропоновано працівника нафтогазової сфери розглядати як особу, яка наділена відповідними правами та на яку покладені певні обов'язки, що обумовлені в укладеному між нею та роботодавцем трудовому договорі, отримує за це винагороду у формі певного грошового еквіваленту та відповідно до стану свого психологічного та фізичного здоров'я може виконувати роботу у сфері, пов'язаній із видобуванням нафти та газу. Правовий статус працівників нафтогазової промисловості як учасників трудових правовідносин, розглянуто як комплекс їх прав та обов'язків, установлених законодавством, колективним та трудовим договорами, а також локальними актами підприємства. Встановлено, що працівники нафтогазової промисловості наділені спеціальним трудо-правовим статусом, так як, окрім загальних прав та обов'язків, установлених Основним Законом країни та трудовим законодавством, вони мають ще й додаткові, які визначаються на рівні локального законодавства.

Працівнику нафтогазової промисловості притаманні такі основні ознаки: (а) фізична особа, для якої встановлений вищий віковий ценз, оскільки у більшості випадків працівники нафтогазової промисловості зайняті на роботах зі шкідливими або важкими умовами праці; (б) фізична особа, яка наділена спеціальним трудо-правовим статусом; (в) фізична особа, яка уклала трудовий договір, який визначає права та обов'язки сторін договору, встановлює умови праці, трудовий розпорядок, особливий режим роботи (вахтовий метод роботи, позмінний режим роботи), відповідальність за порушення норм договору у сфері нафтогазової промисловості; (г) фізична особа, яка відповідає певним психологічним та фізіологічним вимогам (психологічна стійкість працівника, фізична витривалість працівника, відсутність фізичних вад, тощо).

Доведено, що працівниками нафтогазової промисловості є не тільки особи, які безпосередньо виконують функції щодо видобутку газу і нафти, а й інші, які здійснюють управління, координацію роботи підлеглих, діяльність яких спрямована на вдосконалення, покращення, полегшення, спрощення роботи основних працівників тощо.

Розділ 2 «Вітчизняні та зарубіжні історичні витоки правового регулювання праці у нафтогазовій сфері» складається із 2-х підрозділів у яких досліджується історичний розвиток нормативно-правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості України та особливості зарубіжного

досвіду з питань організації праці працівників у зазначеній сфері та можливості його використання в Україні.

У підрозділі 2.1 «Становлення і розвиток нормативно-правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості України» зазначено, що становлення нормативно-правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості України пройшло досить тривалий шлях свого розвитку. При цьому його становлення та формування, на думку дисертанта, здійснювалося паралельно із становленням трудового права у державі в цілому, а тому у межах даного дослідження було проаналізовано нормативно-правові акти, що були прийняті у сфері праці, особливо ті, що стосувалися робіт із важкими та небезпечними умовами праці.

Виокремлено наступні періоди становлення та розвитку нормативно-правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості: (1) кінець ХІХ ст. – 1916 р. – період становлення нормативно-правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості, що пов'язаний із поширенням промислового виробництва, що відбулось наприкінці ХІХ ст., та на нормативно-правовому рівні проявилось у прийнятті «Устава о промышленности» 1887 р. Даний етап характеризується превалюванням договірного принципу у врегулюванні трудових відносин у нафтогазовій промисловості; (2) 1917 – 1990 р.р. – період переходу від договірного до централізованого характеру регулювання трудових відносин у нафтогазовій промисловості, що обумовлено приходом Радянської влади і прийняттям цілого ряду спеціалізованих нормативно-правових актів (декретів, законів) із врахуванням особливостей праці у даній галузі; (3) 1991 р. – до сьогодні – новітній період, що супроводжується поступовим впровадженням механізмів стимулювання безпечних умов праці на виробництві та підвищенням відповідальності керівників об'єднань і підприємств за охорону праці.

Виокремлено особливості праці у нафтогазовій сфері, яка характеризується: (1) наявністю різного виду трудового потенціалу, що залучений на підприємствах нафтогазової промисловості (працівники, які безпосередньо виконують роботи з видобування нафти і газу; працівники, які виконують допоміжні функції та ін.); (2) установами різних нормативів праці залежно від категорії працівників нафтогазового підприємства; (3) розгалуженою системою джерел правового регулювання, до якої належать нормативно-правові акти, що стосуються безпосередньо нормативів праці працівників нафтогазового підприємства, їх організаційного, технічного, санітарно-гігієнічного, лікувально-профілактичного, соціально-економічного, інформаційного забезпечення тощо.

У підрозділі 2.2 «Досвід правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості зарубіжних країн» доведено, що однією з основних умов успішної інтеграції України до міжнародного співтовариства як рівноправного її суб'єкта є врахування досвіду зарубіжних держав.

У підрозділі проаналізовано ряд важливих міжнародно-правових актів, що регулюють трудові правовідносини, розглянуто досвід організації таких спеціальних режимів робочого часу, як робота змінами та вахтовий метод

організації робіт у Республіці Туркменістан, умови застосування вахтового методу робіт у Канаді, порядок і процедуру застосування вахтового методу робіт у Норвегії. Значну увагу дисертантом приділено нормативно-правовому встановленню вимог, яким має відповідати робоче місце працівника, встановленню мінімальних вимог безпеки на робочому місці, забезпеченню охорони праці працівників, які працюють на роботах із важкими та небезпечними умовами праці.

Проаналізовано діяльність органів, уповноважених на здійснення контролю та нагляду за дотриманням трудового законодавства на підприємствах, установах та організаціях у Швейцарії, Федеративній Республіці Німеччині, та підкреслено, що нагляд має здійснюватися не тільки за роботодавцем, а й за найманими працівниками, оскільки останні досить часто нехтують передбаченими правилами, не дотримуються вимог техніки безпеки та не використовують надані їм засоби індивідуального захисту, що є вкрай шкідливим для їх здоров'я.

На основі аналізу зарубіжного досвіду основними перспективними напрямками правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості визначено підвищення: (1) на законодавчому рівні вимог до умов та безпеки праці на підприємствах нафтогазової промисловості; (2) рівня фіксування навіть найменших порушень безпеки праці; (3) значення локальних суб'єктів з нагляду за дотриманням трудового законодавства з питань забезпечення необхідних та безпечних умов праці; (4) рівня матеріально-технічного забезпечення інспекторів з охорони праці за рахунок надання їм транспорту, фото-, відеотехніки тощо; (5) взаємодії державного інспектора праці з особами, які здійснюють громадський контроль за додержанням законодавства про працю на підприємствах; (6) рівня грошового забезпечення праці працівників нафтогазової промисловості.

Розділ 3 «Особливості правового регулювання індивідуальних трудових правовідносин у нафтогазовій промисловості» містить 4 підрозділи, в яких досліджуються питання щодо укладення та змісту трудового договору, правового регулювання робочого часу та часу відпочинку, оплати праці та охорони праці працівників нафтогазової промисловості.

У підрозділі 3.1 «Укладення і зміст трудового договору працівників нафтогазової промисловості» під трудовим договором на підприємствах нафтогазової промисловості запропоновано розуміти взаємообумовлену угоду між працівником з однієї сторони та нафтогазовим підприємством з іншої, якою визначаються взаємні права та обов'язки сторін, які полягають у тому, що працівник зобов'язується виконувати покладену на нього трудову функцію, а роботодавець має визначити характер виконуваної роботи, забезпечити належні умови праці, її оплату, пропорційно до виконуваної роботи, та відповідальність у випадку порушення визначених угодою обов'язків.

До основних етапів укладення трудового договору працівників нафтогазової промисловості запропоновано віднести наступні: (1) подання працівником заяви про прийняття на роботу та надання відповідних

документів; (2) подання відомостей про проходження стажування на відповідну посаду; (3) видання наказу чи розпорядження власника або уповноваженого ним органу про прийняття працівника на роботу; (5) повідомлення центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення, формування та реалізації державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування про прийняття на роботу конкретного працівника; (6) ознайомлення працівника з наказом про прийняття на роботу; (7) оформлення трудової книжки працівника.

Установлено, що зміст трудового договору містить два види умов трудового договору: обов'язкові (час початку та закінчення щоденної роботи, досягнення згоди щодо нормування праці, охорони праці, режиму роботи та відпочинку) та факультативні (випробування при прийнятті на роботу, сумісництво та суміщення професій, строк дії трудового договору тощо).

У підрозділі 3.2 «Робочий час і час відпочинку працівників нафтогазової промисловості» досліджено особливості правового регулювання робочого часу та часу відпочинку працівників нафтогазових підприємств. Проаналізовано поняття «робочий час» у проекті Трудового кодексу як час, протягом якого працівник повинен виконувати обов'язки за трудовим договором, та зроблено висновок, що надане тлумачення досліджуваної категорії не є досконалим, оскільки розкриває тільки один бік робочого часу – його тривалість, при цьому ігнорується такий момент, як продуктивність його використання, що є надзвичайно важливим в умовах реально функціонуючої ринкової економіки, коли продуктивність використання робочого часу трансформується в суспільний продукт, а в подальшому – в прибуток, що є основою ринкових відносин.

Під робочим часом працівника нафтогазової промисловості запропоновано розуміти час, якому притаманний спеціальний режим (робота змінами або вахтовий метод організації робіт), протягом якого працівник повинен виконувати свої трудові обов'язки та знаходитися в розпорядженні роботодавця згідно з законодавством, правилами внутрішнього трудового розпорядку, графіком роботи (змінності) та трудовим договором.

Визначено, що у нафтогазовій промисловості одержали розповсюдження такі спеціальні режими робочого часу, як робота змінами та вахтовий метод організації робіт. Встановлено необхідність законодавчо забезпечити працівникові можливість належного відпочинку (відновлення працездатності) у міжзмінний період. Внесено пропозицію заборонити роботу вахтовим методом за сумісництвом у міжзмінний період для тих працівників нафтогазової галузі, для яких робота вахтовим методом є основною.

Час відпочинку працівників нафтогазової промисловості розглянуто як час, який установлений нормативно-правовими актами загального та спеціального характеру у нафтогазовій сфері, протягом якого відповідний працівник звільняється від виконання своїх трудових обов'язків і може його використовувати на власний розсуд.

Зроблено висновок, що правове регулювання відпочинку працівників нафтогазової промисловості потребує подальшого вдосконалення, так як

трудова діяльність цієї категорії працівників досить часто проходить у шкідливих і (або) небезпечних умовах праці та на важких роботах.

У підрозділі 3.3 «Оплата праці у нафтогазовій промисловості» зроблено висновок, що при встановленні заробітної плати працівникові нафтогазової сфери повинні враховуватися наступні чинники: (а) специфіка таких робіт; (б) зміст та умови праці; (в) значення галузі для економіки держави в цілому. При цьому для цієї категорії робітників необхідно: (а) установити більш високий рівень гарантій у сфері оплати праці; (б) конкретизувати загальні норми про оплату праці з урахуванням особливостей галузі, виробництва, особи працівника тощо; (в) установити додаткові пільги у сфері оплати праці порівняно із законодавством.

Встановлено, що оплата праці має відповідати ряду принципів, а саме: (1) оплата праці повинна перебувати у повній відповідності з її результатами, кількістю та якістю створеної продукції, виконаної роботи, враховувати й відображати як час роботи, так і кваліфікацію працівників; (2) оплата праці повинна стимулювати підвищення кваліфікації кадрів; (3) основою заробітної плати робітників, фахівців та інших працівників служать тарифні ставки та посадові оклади; (4) оплата праці повинна враховувати територіальне розміщення підприємств і умови роботи працівників; (5) заробітна плата повинна бути пов'язана зі значенням галузі у розвитку соціальної сфери; (6) ту чи іншу форму організації оплати праці слід застосовувати у суворій відповідності до специфіки виробництва; (7) необхідне органічне поєднання індивідуальних, бригадних форм організації оплати праці з раціональним використанням фондів стимулювання.

Запропоновано законодавчо закріпити положення, у якому передбачити розміри мінімальних тарифних ставок (посадових окладів) для працівників нафтогазової промисловості, зайнятих на роботах з важкими, шкідливими та (або) небезпечними умовами праці.

Запропоновано до працівників за довголітню працю, трудові заслуги та інші досягнення в роботі застосовувати такі види заохочень: (а) оголошення подяки; (б) виплата одноразових премій та винагород; (в) нагородження цінним подарунком; (г) нагородження Грамотою підприємства; (г) нагородження Відзнакою підприємства.

У підрозділі 3.4 «Охорона праці у нафтогазовій промисловості» досліджено стан охорони праці на підприємствах нафтогазової промисловості та визначено, що рівень забезпечення охорони праці на всіх без винятку підприємствах залишається на досить низькому рівні, що зумовлено як недосконалістю державної політики, так і внутрішніми чинниками самого підприємства.

Проаналізовано основні ознаки охорони праці працівників, що працюють на нафтогазових підприємствах, до яких віднесено: (1) це інститут трудового права, який становить певну системну єдність правових норм, що спрямовані на регулювання відносин у сфері охорони праці та передбачають спеціальні правові, організаційні, матеріальні та інші заходи охорони праці працівників

нафтогазової промисловості; (2) це діяльність, яка спрямована на охорону праці працівників нафтогазової промисловості, забезпечення нормативних, безпечних та належних умов праці; (3) розроблення та реалізація нормативно-правових актів у сфері забезпечення належних та безпечних умов праці здійснюється уповноваженим на те органом на підставі загальних правових актів, урахувавши специфіку нафтогазової промисловості; (4) дотримання визначених у локальних нормативно-правових актах правил, що становлять собою вимоги у сфері охорони праці, покладається на роботодавця та утворену на підприємстві службу охорони. В свою чергу, на працівника також покладається ряд важливих обов'язків у сфері охорони праці, серед яких важливе місце займає саме дотримання приписів та повне виконання вимог техніки безпеки і правил, що регулюють охорону праці; (5) порушення встановлених правил з питань охорони праці на підприємствах нафтогазової промисловості тягне за собою передбачену законом відповідальність.

Підкреслено, що охорона праці у нафтогазовій промисловості регламентується різноманітними нормативно-правовими актами та охоплює велику кількість суспільних відносин. Важливою особливістю є те, що її вимог необхідно дотримуватись як при прийнятті на роботу працівників нафтогазового підприємства, так і при регламентації їх робочого часу, відпочинку тощо. Вона має реалізовуватись не тільки власником чи уповноваженим ним органом, а й безпосередньо самим працівником.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання щодо визначення теоретико-правових засад правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості, розробленні конкретних практичних пропозицій і наукових рекомендацій щодо розвитку й удосконалення нормативно-правового регулювання в зазначеній сфері.

За результатами дослідження сформульовано нижченаведені основні висновки.

1. Правове регулювання праці у нафтогазовій промисловості – це вплив держави в особі уповноважених на те органів влади на суспільні відносини, що виникають при здійсненні діяльності у нафтогазовій галузі та які регулюються відповідними нормативно-правовими актами шляхом установаження конкретних правил поведінки, які виражають відповідну спрямованість держави у сфері регулювання праці, і за невиконання яких може наставати передбачена законом юридична відповідальність.

Основними ознаками правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості є: (а) безпосередній вплив держави на трудові відносини у нафтогазовій сфері, який здійснюється виключно уповноваженими на те органами державної влади, до компетенції яких входить закріплення трудових правовідносин у нафтогазовій сфері; (б) послідовне здійснення та закріплення у

відповідних нормативно-правових актах різної юридичної сили; (в) спрямування на встановлення меж поведінки для учасників трудових правовідносин у нафтогазовій сфері; (г) забезпечення примусовою силою держави, тобто за невиконання встановлених приписів до винних осіб застосовуються заходи відповідного виду юридичної відповідальності.

2. Диференціація правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості – це відмінність у правовому регулюванні суспільних відносин у сфері праці за певними ознаками, яка в основному закріплюється у відповідному нормативно-правовому акті, положення якого стосуються окремої категорії осіб, де визначаються певні особливості їх правового статусу, тобто конкретизують загальні норми трудового права.

Характерними рисами диференціації правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості є: (а) регулювання суспільних відносин здійснюється за певними ознаками; (б) соціальна спрямованість, оскільки захищає права тих категорій осіб, які через свої фізичні чи моральні вади не можуть у повному обсязі реалізувати своє право на працю, осіб, які працюють у важких та шкідливих умовах праці; (в) здійснення на відповідних підставах, які включають суб'єктивні та об'єктивні фактори; (г) закріплення у спеціальних нормативних актах, які регулюють трудові відносини лише визначеної групи працюючих.

Фактори диференціації правового регулювання трудової діяльності у нафтогазовій сфері запропоновано поділити на об'єктивні та суб'єктивні. До об'єктивних слід віднести умови праці, кліматичні умови та територіальне розташування підприємств нафтогазової промисловості. До суб'єктивних факторів диференціації - стан працездатності, вік, стать людини, стан здоров'я та психоемоційний стан.

3. Працівник нафтогазової промисловості – це особа, яка наділена відповідними правами та на яку покладені певні обов'язки, що обумовлені в укладеному між нею та роботодавцем трудовому договорі, отримує за це винагороду у формі певного грошового еквіваленту та відповідно до стану свого психологічного та фізичного здоров'я може виконувати роботу у сфері, пов'язаній із видобуванням нафти та газу.

Класифіковано працівників нафтогазової промисловості на: (а) працівників, які безпосередньо здійснюють діяльність з видобування нафти та газу. Це звичайні наймані працівники, які здійснюють трудову діяльність відповідно до укладеного трудового договору; (б) працівників, які здійснюють інтелектуальну діяльність у сфері нафтогазвидобування. Це керівники та фахівці у відповідній галузі, які здійснюють інтелектуальну діяльність, розробляють відповідні договори, реалізують державну політику у сфері видобування нафти та газу. Зазвичай ці особи пов'язані із виконанням організаційно-розпорядчих, господарських функцій, розпорядженням грошовими коштами та матеріальними ресурсами; (в) допоміжний персонал, який так чи інакше пов'язаний із нафтогазовою сферою, але безпосередньо не здійснює діяльність з видобування нафти та газу. До таких працівників

віднесено співробітників науково-дослідних установ, що здійснюють підготовку та перепідготовку кадрів для підприємств нафтогазової сфери.

4. Становлення та розвиток нормативно-правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості України включає наступні періоди: (1) кінець XIX ст. – 1916 р. – період становлення нормативно-правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості; (2) 1917 – 1990 рр. – період переходу від договірного до централізованого характеру регулювання трудових відносин у нафтогазовій промисловості; (3) 1991 р. – до сьогодні – новітній період.

5. Основними перспективними напрямками правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості на основі досвіду зарубіжних країн, які позитивно вплинуть на регулювання праці у цій сфері в Україні, є підвищення:

- на законодавчому рівні вимог до умов та безпеки праці на підприємствах нафтогазової промисловості;

- рівня фіксування навіть найменших порушень безпеки праці, що дозволить швидко й ефективно їх локалізувати та виправляти, оскільки порушення охорони праці – досить серйозна проблема;

- значення локальних суб'єктів з нагляду за дотриманням трудового законодавства з питань забезпечення необхідних та безпечних умов праці шляхом наділення їх більш широкими повноваженнями, в тому числі й щодо нагляду не тільки за роботодавцем, а й за найманими працівниками, оскільки останні досить часто нехтують передбаченими правилами, не дотримуються вимог техніки безпеки та не використовують надані їм засоби індивідуального захисту, що є вкрай шкідливим для здоров'я;

- рівня матеріально-технічного забезпечення інспекторів з охорони праці за рахунок надання їм транспорту, фото-, відеотехніки тощо;

- взаємодії державного інспектора праці з особами, які здійснюють громадський контроль за додержанням законодавства про працю на підприємствах;

- рівня грошового забезпечення праці працівників нафтогазової промисловості, розмір якого залежав би від отриманої працівником кваліфікації та нових знань у відповідній галузі виробництва шляхом запровадження додаткової системи стимулювання їх праці.

6. Трудовий договір на підприємствах нафтогазової промисловості – взаємообумовлена угода між працівником з однієї сторони та нафтогазовим підприємством з іншої, якою визначаються взаємні права та обов'язки сторін, які полягають у тому, що працівник зобов'язується виконувати покладену на нього трудову функцію, а роботодавець має визначити характер виконуваної роботи, забезпечити належні умови праці, її оплату, пропорційно до виконуваної роботи, та відповідальність у випадку порушення визначених угодою обов'язків.

Основними особливостями укладення трудового договору в цій царині є:

(а) обов'язкова письмова форма; (б) чітке визначення прав, обов'язків та відповідальності сторін за порушення норм трудового договору; (в) розширене коло істотних умов трудового договору (місце роботи; час початку дії

трудового договору та початку роботи; трудова функція, яку виконуватиме працівник; оплата праці; режим роботи і відпочинку; охорона праці; обов'язкове випробування для осіб, робота яких буде спрямована на безпосередню діяльність щодо видобутку нафти і газу).

7. Робочий час працівника нафтогазової промисловості – це час, якому притаманний спеціальний режим (робота змінами або вахтовий метод організації робіт), протягом якого працівник повинен виконувати свої трудові обов'язки та знаходитися в розпорядженні роботодавця згідно з законодавством, правилами внутрішнього трудового розпорядку, графіком роботи (змінності) та трудовим договором.

Внесено пропозицію заборонити роботу вахтовим методом за сумісництвом у міжзмінний період для тих працівників нафтогазової галузі, для яких робота вахтовим методом є основною.

8. Час відпочинку працівника нафтогазової промисловості – час (проміжок часу чи частина календарного періоду), який установлений нормативно-правовими актами загального та спеціального характеру у нафтогазовій сфері, протягом якого працівник може не виконувати свої трудові обов'язки і відповідно використовувати його на власний розсуд.

Запропоновано внести зміни до ст. 66 КЗпП України, виключивши із неї положення про неможливість надання перерв будь-яким категоріям працівників та передбачивши обов'язок роботодавця організовувати підміну працівників, які пішли на обідню перерву, або розподілити їх обов'язки між іншими працівниками на час їх відсутності. Надання обідніх перерв таким працівникам повинно провадитися згідно з графіками, установленими у структурних підрозділах роботодавцем з урахуванням думки виборного профспілкового органу.

З метою унеможливлення зловживань як з боку роботодавців, так і з боку працівників, запропоновано на рівні КЗпП України визначити мінімальну та максимальну тривалість щоденного відпочинку для окремої категорії працівників, виходячи із функціональних обов'язків, що на них покладені, оскільки у жодному нормативно-правовому акті, що регулює нафтогазову сферу, такі норми відпочинку не визначені.

Обґрунтовано доцільність встановлення для працівників нафтогазової промисловості щорічної основної відпустки тривалістю 24 календарних дні за відпрацьований робочий рік, який обчислюється з дня укладення трудового договору. При цьому інвалідам I і II груп – тривалістю 30 календарних днів, а інвалідам III групи – 26 календарних днів; особам віком до вісімнадцяти років – 31 календарний день; сезонним працівникам, а також тимчасовим працівникам – пропорційно до відпрацьованого часу. За 3 дні до початку відпустки працівнику повинна виплачуватися заробітна плата за час відпустки, а також заробітна плата за відпрацьований період.

9. Внесено пропозицію при визначенні розміру заробітної плати працівників нафтогазової промисловості враховувати наступні чинники: (а) специфіку таких робіт; (б) зміст та умови праці; (в) значення галузі для

економіки держави в цілому.

Запропоновано законодавчо закріпити положення, в якому передбачити розміри мінімальних тарифних ставок (посадових окладів) для працівників нафтогазової промисловості, зайнятих на роботах з важкими, шкідливими та (або) небезпечними умовами праці, та викласти його наступним чином:

«Розміри мінімальних тарифних ставок (посадових окладів) для працівників нафтогазової промисловості, зайнятих на роботах з важкими, шкідливими та (або) небезпечними умовами праці повинні перевищувати розміри мінімальних тарифних ставок (посадових окладів) з аналогічних професій (посад) з нормальними умовами праці не менш ніж на десять відсотків.

Розміри мінімальних тарифних ставок повинні встановлюватися трьохсторонньою угодою уповноважених представників роботодавців нафтогазової галузі, працівників та держави».

10. Доведено необхідність застосування до працівників нафтогазової промисловості за сумлінне виконання трудових обов'язків, підвищення продуктивності праці, економію матеріально-технічних та паливно-енергетичних ресурсів, довголітню працю, особливі трудові заслуги та за інші досягнення в роботі таких заходів заохочення: (а) оголошення подяки; (б) виплата одноразових премій та винагород; (в) нагородження цінним подарунком; (г) нагородження Грамотою підприємства; (г) нагородження Відзнакою підприємства.

Також працівників підприємства за особливі заслуги слід представляти до державних нагород та присвоєння почесних звань, а тим, які успішно й сумлінно виконують свої трудові обов'язки, повинні надаватися переваги та пільги у сфері соціально-культурного і житлово-побутового обслуговування (путівки до санаторіїв та будинків відпочинку, поліпшення житлових умов тощо).

11. Охорона праці на підприємствах нафтогазової промисловості – це інститут трудового права, який становить певну системну єдність правових норм, що спрямовані на регулювання відносин у сфері охорони праці та передбачають спеціальні правові, організаційні, матеріальні та інші заходи охорони праці працівників нафтогазової промисловості, які необхідні для створення нормальних та безпечних умов праці, належного санітарного та епідеміологічного мікроклімату на підприємстві, для того щоб кожен працівник почувався захищеним не тільки в процесі виробництва, а й при реалізації права на відпочинок, в питаннях тривалості робочого часу, оплати праці тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Шабанова С.О. Винагорода за працю в нафтогазовій промисловості / С.О. Шабанова // Юрист України. – 2014. – № 3 (28) – С. 74-78.
2. Шабанова С.О. Особливості правової регламентації робочого часу працівників нафтогазової промисловості / С.О. Шабанова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Сер. Юридичні науки. – Вип. 5. – Т. 1. – 2014. – С. 338-342.
3. Шабанова С.О. Правове регулювання умов праці працівників нафтогазової промисловості в зарубіжних країнах: окремі питання / С.О. Шабанова // Jurnalul Juridic National: teorie si practica: научно-практический журнал. – 2014. – № 6 (10). – С. 179-181.
4. Шабанова С.О. Правовий статус працівників нафтогазової промисловості як суб'єктів трудового права / С.О. Шабанова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Сер. Право. – Вип. 30. – Т. 1. – 2015. – С. 193-196.
5. Шабанова С.О. Заохочення працівників нафтогазової промисловості як спосіб підвищення ефективності їх праці / С.О. Шабанова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Сер. Юридичні науки. – Вип. 1. – Т. 2. – 2015. – С. 103-106.
6. Шабанова С.О. Відпустка як один із видів відпочинку працівників нафтогазової промисловості / С.О. Шабанова // Право і суспільство: науковий журнал. – Дніпропетровськ : ВВПЗ «Дніпропетровський гуманітарний університет», 2015. – № 3 – Ч. 3. – С. 113-116.
7. Шабанова С.О. Вахтовий метод як режим робочого часу в нафтогазовій промисловості / С.О. Шабанова // Людина і закон: публічно-правовий вимір: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 7-8 листопада 2014 р.). У 2-х частинах. – Дніпропетровськ : ГО «Правовий світ», 2014. – Частина I. – С. 137-139.
8. Шабанова С.О. Правове регулювання оплати праці в нафтогазовій промисловості / С.О. Шабанова // Єдність і диференціація трудового права та права соціального забезпечення: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 28 листоп 2014 р.); за заг. ред. К.Ю. Мельника / МВС України ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2014. – С. 206-208.
9. Шабанова С.О. Час відпочинку працівників нафтогазової промисловості: деякі питання / С.О. Шабанова // Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 28-29 листопада 2014 р.). – У 2-х частинах. – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2014. – Ч. 2. – С. 48-50.
10. Шабанова С.О. Роль колективних договорів у правовому регулюванні

праці працівників нафтогазової промисловості / С.О. Шабанова // *Právna veda a prax v treťom tisícročí: medzinárodnej vedeckej konferencie (27- 28 február 2015, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Košice)*. – P. 192-194.

АНОТАЦІЯ

Шабанова С.О. Правове регулювання праці у нафтогазовій промисловості. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2015.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретико-правових засад нормативно-правового регулювання праці працівників нафтогазової промисловості, визначено основні фактори його диференціації. У роботі розглянуто становлення та розвиток нормативно-правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості України, здійснено аналіз чинного законодавства у цій сфері та обґрунтовано можливість використання зарубіжного досвіду правового регулювання праці працівників нафтогазової промисловості, досліджено особливості правового режиму робочого часу, часу відпочинку, оплати та охорони праці працівників нафтогазової промисловості. Визначено категоріально-понятійний апарат: «правове регулювання праці у нафтогазовій промисловості», «диференціація правового регулювання праці у нафтогазовій промисловості», «працівник нафтогазової промисловості», «трудовий договір на підприємствах нафтогазової промисловості», «робочий час працівника нафтогазової промисловості», «час відпочинку працівника нафтогазової промисловості», «охорона праці на підприємствах нафтогазової промисловості».

Внесено конкретні пропозиції й рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання індивідуальних трудових правовідносин у нафтогазовій промисловості.

Ключові слова: *нафтогазова промисловість, праця, трудові правовідносини, працівник, робочий час, час відпочинку, оплата праці, охорона праці.*

АННОТАЦИЯ

Шабанова С.А. Правовое регулирование труда в нефтегазовой промышленности. – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.05 – трудовое право; право социального обеспечения. –

Днепропетровский государственный университет внутренних дел. – Днепропетровск, 2015.

Диссертация посвящена исследованию теоретико-правовых основ нормативно-правового регулирования труда работников нефтегазовой промышленности, определены основные факторы его дифференциации. В работе рассмотрены становление и развитие нормативно-правового регулирования работы в нефтегазовой промышленности Украины, проанализировано действующее законодательство в этой сфере и обоснована возможность использования зарубежного опыта правового регулирования труда работников нефтегазовой промышленности, исследованы особенности правового режима рабочего времени, времени отдыха, оплаты и охраны труда работников нефтегазовой промышленности. Определён категориально-понятийный аппарат: «правовое регулирование труда в нефтегазовой промышленности», «дифференциация правового регулирования труда в нефтегазовой промышленности», «работник нефтегазовой промышленности», «трудовой договор на предприятиях нефтегазовой промышленности», «рабочее время работника нефтегазовой промышленности», «время отдыха работника нефтегазовой промышленности», «охрана труда на предприятиях нефтегазовой промышленности».

Правовое регулирование труда в нефтегазовой промышленности определено как влияние государства в лице уполномоченных на то органов власти на общественные отношения, которые возникают при осуществлении деятельности в нефтегазовой сфере, регулируются в соответствующих нормативно-правовых актах путем установления конкретных правил поведения, выражающих соответствующую направленность государства в сфере регулирования труда, за невыполнение которых может наступать предусмотренная законом юридическая ответственность.

Определена сущность и основные особенности дифференциации правового регулирования труда работников нефтегазовой промышленности, среди которых: (1) регулирование общественных отношений по определенным признакам; (2) социальная направленность, поскольку защищает права тех категорий лиц, которые в силу своих физических или моральных недостатков не могут в полном объеме реализовать свое право на труд, лиц, работающих в тяжелых и вредных условиях труда; (3) осуществление на соответствующих основаниях, которые включают субъективные и объективные факторы; (4) проявление в наличии специальных нормативных актов, регулирующих трудовые отношения только определенной группы работников.

Определено понятие «работник нефтегазовой промышленности» и выделены следующие виды работников данной сферы: (а) непосредственно осуществляющие деятельность по добыче нефти и газа; (б) осуществляющие интеллектуальную деятельность в нефтегазовой сфере; (в) вспомогательный персонал, который тем или иным образом связан с нефтегазовой сферой, но непосредственно не осуществляет деятельность по добыче нефти и газа.

Осуществлен анализ целесообразности применения международного

опыта правового регулирования вахтового режима рабочего времени работников нефтегазовой промышленности.

Внесены конкретные предложения и рекомендации по совершенствованию правового регулирования индивидуальных трудовых правоотношений в нефтегазовой промышленности.

Ключевые слова: нефтегазовая промышленность, труд, трудовые правоотношения, работник, рабочее время, время отдыха, оплата труда, охрана труда.

ANNOTATION

Shabanova S.A. Legal regulation of labour in the oil and gas industry. -
The manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Sciences in speciality 12.00.05 – labour law; social security law. – Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. – Dnipropetrovsk, 2015.

Thesis is devoted to the study of theoretical and legal foundations of legal regulation of workers of oil and gas sphere, its basic differentiation factors were determined. The formation and development of legal regulation of work in the oil and gas industry of Ukraine were examined, the analysis of the current legislation in this field was conducted and the possibility of using foreign experience of legal regulation of workers of the oil and gas industry was proved, the peculiarities of the legal regime of working time, rest periods, payment and labour protection of oil and gas industry workers. Categorical-conceptual apparatus such as: «legal regulation of labour in the oil and gas industry», «differentiation of legal regulation of labor in the oil and gas industry», «oil and gas industry worker», «employment contract at the enterprises of oil and gas industry», «working time of the oil and gas industry worker», «rest time of the gas industry worker», «labour protection at the enterprises of the oil and gas industry» was determined.

Concrete suggestions and recommendations to improve a legal regulation of individual labour relations in the oil and gas industry were made.

Key words: oil and gas industry, labour, labour relations, employee, working time, rest time, wages, labour protection.